

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З ВИКОРИСТАННЯМ CLIL ТЕХНОЛОГІЙ

FOREIGN LANGUAGES TEACHING TO ECONOMICS STUDENTS WITH THE IMPLEMENTATION OF CLIL TECHNOLOGY

Стаття присвячена застосуванню елементів технології CLIL під час навчання іноземної мови студентів нелінгвістичних спеціальностей, зокрема економічних. Розкриваються основні аспекти методології, принципи застосування. Пошук нових підходів до навчання студентів немовних напрямів, розуміння професійно орієнтованого тексту, вільне спілкування на фахову тематику є досить актуальним. Це пояснюється тим, що розвиток міждисциплінарних зв'язків, зокрема, лінгвістичного контексту навчання з вмістом майбутньої професійної діяльності, видається значимим з точки зору затребуваності нових професійних компетенцій майбутнього фахівця. Предметно-мовне інтегроване навчання (CLIL) є одним із способів встановлення міждисциплінарних зв'язків, оскільки воно допомагає підготувати майбутнього фахівця до іншомовного професійного спілкування.

Вивчення результатів досліджень за методами CLIL дало змогу зробити висновок, що ефективність підходу до вирішення поставлених завдань очевидна, проте передумови, наявні у різних країнах для його використання, неоднорідні. Є необхідність розглядати специфіку того середовища, в якому підхід буде використовуватися. Це є чинником для вивчення особливостей української вищої освіти з метою оцінки потреб та можливостей використання CLIL технологій. Сучасна українська вища школа постійно ставить перед собою нові цілі, завдання у сфері підготовки конкурентоспроможних фахівців. Відповідно до сучасних вимог, що пов'язані з глобалізаційними процесами, одним із таких завдань є підготовка молодих фахівців, професіоналів, які володіють навичками іншомовного спілкування у своїй професійній діяльності. Студенти економічних напрямів вивчають іноземну мову, позаяк мають потребу брати участь у спілкуванні з носіями мови в професійному контексті й усвідомлюють її значення для своєї роботи, кар'єри. Основне завдання викладача вищої школи – застосувати педагогічні технології, які забезпечать більш ефективне засвоєння студентами іноземної мови. У статті перераховані позитивні аспекти застосування CLIL технологій та можливі проблеми, які можуть з'явитися в процесі інтегрованого навчання.

Ключові слова: предметно-мовне інтегроване навчання, іноземна мова, технологія, мотивація, вища освіта.

The article is devoted to the implementation of elements of CLIL technology in foreign language teaching to students of non-linguistic specialties, especially economics. The main aspects of the methodology, principles of application are revealed. The search for new approaches for teaching students of non-linguistic specialties, understanding of professionally oriented text, and free communication on professional topics is quite relevant. This is due to the fact that the development of interdisciplinary links, in particular, the linguistic context of learning with the content of future professional activity, is significant in terms of demand for new professional competencies of the future specialist. Subject-language integrated learning (CLIL) is one of the ways to establish interdisciplinary links, as it helps to prepare future specialists for professional communication.

The study of the results of the surveys on the methods of CLIL allowed us to conclude that the effectiveness of the approach to solve the tasks is obvious. However, the prerequisites that are available in different countries for its use are diverse. There is a need to consider the specific features of the environment in which the approach will be used. It is the reason for studying the peculiarities of Ukrainian higher education in order to assess the needs and opportunities for the use of CLIL technologies. Modern Ukrainian higher education is constantly setting new goals and objectives in the field of training competitive specialists. In accordance with modern requirements, related to the processes of globalization, one of such tasks is the training of professionals who have a good command of English and excellent communicative skills in the scope of their professional activities. Students of economics study a foreign language because they need to communicate with native speakers in the professional context and realize its importance for their future career. The main task of a high school teacher is to apply pedagogical technologies that will provide the effective learning of a foreign language by students. The article lists the positive aspects of the application of CLIL technology and possible problems that may arise in the process of integrated learning.

Key words: subject-language integrated learning, foreign language, technology, motivation, higher education.

УДК 378.147.227
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/24-1.14>

Кириченко Т.О.,
канд. екон. наук,
старший викладач
кафедри іноземних мов
Сумського національного
аграрного університету

Рідель Т.М.,
канд. пед. наук, доцент,
старший викладач
кафедри іноземних мов
Сумського національного
аграрного університету

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, основними рисами якого є глобалізація та розвиток міжнародних зв'язків, конкурентоспроможним на ринку праці є той спеціаліст, який володіє не тільки фаховими компетенціями та має практичний досвід, але і має комунікативні навички з іноземної мови. Ці вимоги і диктують необхідність постійної модернізації методики навчання іноземної мови в системі вищої про-

фесійної освіти. Застосування CLIL (Content and Language Integrated Learning – предметно-мовне інтегроване навчання) методики, метою якої є поєднання фахових знань, предметно-мовних та загальних компетенцій. Сама іноземна мова розглядається не тільки як ефективний засіб міжкультурного та професійного спілкування, але і як важливий інструмент для придбання і розширення професійних знань та компетенцій. Май-

бутні фахівці зацікавлені саме у прикладному аспекті іноземної мови як засобу комунікації в професійному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останніми роками в науковій літературі з'явилося досить багато досліджень, які описують досвід використання предметно-мовного інтегрованого навчання, а також обговорюються питання ефективності застосування CLIL-методів у навчальних процесах вищої школи. Термін CLIL був представлений експертом у сфері освітніх інновацій Девідом Маршем (D. Marsh) [1] у 1994 році і мав на увазі процес викладання дисциплін або окремих розділів дисципліни іноземною мовою, що давало змогу здійснювати одночасне вивчення як предмета, так і занурення в іншомовне середовище. Пізніше автор удосконалив свою методику, розробив технологію предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) і запропонував позначити її як загальний термін для методик двостороннього характеру, де увага приділяється як предметному, тематичному змісту, так і іноземній мові, яка вивчається.

Науковець О. Тарнопольський [2, с. 24] доводить принципову різницю та переваги запровадження цього методу над традиційним професійно орієнтованим навчанням іноземної мови. Питання навчання за технологією CLIL та аналіз закордонного досвіду його впровадження досліджують такі науковці, як С. Бобиль [3, с. 147], Ю. Руднік [4, с. 65]. Накопичений досвід інтегрованого навчання іноземної мови закордонними вченими Д. Кольє, П. Худ, Д. Марш [5] свідчить, що студенти, які навчаються за такою методикою, мають змогу повноцінно зануритися в природне мовне середовище. Вчені також відзначають, що робота над різними темами дає змогу вивчити специфічні терміни, певні мовні конструкції, адже це сприяє поповненню лексичного запасу студента професійною предметною термінологією та готує його до подальшого вивчення та застосування отриманих знань та вмінь.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Імплементация CLIL у закладах вищої освіти є потребою сьогодення. Натепер ми маємо більше досліджень щодо питання вивчення зарубіжного досвіду [6] з використання CLIL та щодо організації навчального процесу, надання рекомендацій стосовно підбору матеріалу для різних видів робіт. Але для ефективного застосування CLIL технології потрібно проаналізувати її важливість, умови та можливі труднощі у реалізації [7, с. 216].

Мета статті. Метою цієї роботи є аналіз потенціалу технології CLIL у процесі навчання іноземної мови студентів економічних спеціальностей і розгляд особливості її використання в педагогічній практиці.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані такі завдання:

- розкрити сутність і найважливіші характеристики технології CLIL;
- описати основні елементи технології CLIL;
- розглянути можливості практичного застосування технології CLIL у навчанні студентів економічного профілю;
- виявити переваги технології CLIL у навчанні іноземної мови студентів немовних спеціальностей, а також можливі складнощі, з якими на практиці може зіткнутися викладач.

Виклад основного матеріалу дослідження.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) – це технологія предметно-мовного інтегрованого навчання. Така технологія дає змогу здійснювати інтеграцію професійної та іншомовної підготовки і передбачає вивчення спеціальних предметів іноземною мовою. Найважливішою характеристикою цієї технології є можливість розгляду іноземної мови як інструменту для вивчення змісту інших предметів, акцентуючи увагу як на змісті спеціальних текстів, так і на важливій фаховій термінології. Технологія CLIL включає в себе чотири елементи, так звані 4 «С»:

– “content” – зміст. Такий елемент передбачає освоєння знань і формування навичок з розуміння фахової термінології певної галузі. Наприклад, вивчаючи стратегічне планування, розробляючи коротко- чи довготривалі стратегії варто поєднати з вивченням/закріпленням/застосуванням форм вираження майбутнього часу;

– “communication” – спілкування іноземною мовою. Одним із завдань стає навчання використання іноземної мови як інструменту отримання необхідних знань у професійній сфері. У такому разі мова являє собою не об'єкт вивчення, а засіб комунікації, відбувається повне занурення у іншомовне середовище;

– “cognition” – мислення. Навчання спрямоване на розвиток і саморозвиток розумової і пізнавальної діяльності студентів;

– “culture” – культура. У навчально-виховному процесі значна роль відводиться знайомству з культурою як свого народу, так і народу країни, що вивчається. Мова – найцінніше багатство кожного народу. Знати іноземну мову, спілкуватися нею означає не тільки володіти певним лексичним запасом, але і пізнавати культурні цінності [8].

Використання технології CLIL у процесі навчання студентів економічного профілю буде проходити набагато ефективніше, позаяк студенти вищого навчального закладу, особливо старших курсів, мають глибші знання з фахових предметів і мають більшу мотивацію щодо активного оволодіння англійською мовою саме фахового спрямування та розвитку комунікативних навичок. У такому разі інтеграція предметного змісту

фахової дисципліни з цілями навчання іноземної мови буде прийнятною, позаяк у такому разі переваги навчання через зміст (CLIL) зможуть проявитися найбільшим чином. Можливо, і постане колись питання вибору між застосуванням CLIL технологій та традиційною професійно орієнтованою методикою навчання (ESP) у немовних вищих навчальних закладах.

Завданням під час вивчення іноземної мови в рамках професійної сфери спілкування є формування готовності студентів до її використання як засобу загальнокультурного розвитку, самоосвіти і професійного самовдосконалення. Застосування технології CLIL дасть змогу домогтися таких результатів навчання, які варто розглянути з позицій основних елементів технології CLIL.

1. Зміст. Предметно-тематичний зміст курсу вибудовується з опорою на зміст дисциплін економічного профілю. Навчальний матеріал, підібраний з акцентом на предметний зміст, допоможе, з одного боку, активізувати вже наявні знання з предмета, а з іншого – сформувати у студентів поглиблені знання в рамках предметних галузей спеціальностей, які вони здобувають. Обсяг мовленнєвого матеріалу для вивчення є досить великим, що сприятиме поповненню лексичного запасу предметної термінології.

2. Комунікація. Основними комунікативними завданнями є вдосконалення іншомовної компетенції студентів у професійній (економічній) сфері, а також застосування іноземної мови як засобу отримання та розширення професійних знань та їх використання в практичній роботі на міжнародному рівні. В організації навчання з використанням технології CLIL під час роботи з професійними текстами студенти роблять судження, порівнюють, протиставляють, описують процеси і явища, висловлюють свою точку зору з теми.

3. Мислення. Технологія CLIL допомагає вдосконалювати когнітивні вміння студентів у взаємозв'язку з комунікативними, організаційними і творчими вміннями. Це відбувається за рахунок активного застосування завдань пошукового, проблемного і творчого характеру, для виконання яких студентам необхідно виконувати дії актуалізації, перенесення, синтезу, оцінки. У цьому процесі студенти застосовують раніше засвоєні знання і вміння в нових ситуаціях. Для досягнення цих цілей викладачами застосовуються завдання з пошуку і критичної оцінки інформації, аналітичне читання і письмо, завдання з виділення головного, порівняння, знаходження зв'язків. Завдання можуть бути і творчого характеру – подання обробленої інформації у вигляді есе, доповіді, презентації, розробки бізнес-проектів.

4. Культура. Автентичні матеріали, які використовуються на заняттях, є основою створення штучного мовного середовища. Можна розглядати

різноманітні економічні теми з позицій різних культур з урахуванням відмінностей у сприйнятті соціально-економічної дійсності і реалій у представників різних країн. Розуміння особливостей, схожості та відмінностей окремих культур у майбутньому зможе допомогти студентам ефективніше соціалізуватися в сучасному полікультурному просторі, краще зрозуміти власну культуру і стимулювати її збереження і розвиток.

Окрему увагу варто приділити розробці та створенню навчальних посібників на основі CLIL, ураховуючи деякі аспекти, а саме: теми, що розглядаються, повинні відповідати рівню підготовки студентів; активізувати раніше отримані ними знання; рівень складності економічних текстів не має перевищувати рівень мовної підготовки студентів; посібник має стимулювати проектно-дослідницьку діяльність.

Висновки. Кожні нові технології, методи навчання мають свої переваги і недоліки, труднощі імплементації тощо. До основних переваг CLIL технологій варто віднести: значимість, актуальність та практичну спрямованість змісту навчання; розвиток когнітивних навичок та дискурсивних умінь; посилення мотивації навчання за рахунок зацікавленості студента до використання іноземної мови в контексті, який для них має значення; підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців на ринку праці; формування соціокультурної компетенції, що виражається у формуванні комплексу знань до культури країни, мова якої вивчається. На практиці ж викладачі повинні бути готові до подолання низки труднощів які можуть виникнути у зв'язку з низкою факторів. Це можуть бути: низький рівень іншомовних компетенцій здобувачів освіти; низький рівень мотивації; недостатній рівень знань профільних дисциплін, що викликає необхідність консультацій з викладачами профільних кафедр; недосконалість або відсутність необхідних навчальних комплексів іноземною мовою за фахом; збільшення навантаження на викладача з підготовки до занять; складнощі в організації навчального процесу.

Великий досвід застосування методології CLIL є у середній школі, особливо за кордоном, але нині є великий інтерес до застосування її і у системі вищої освіти. Хоча застосування англійської мови як засобу навчання для університетських програм іноді викликає стрес серед викладачів вищої школи. Проблему кадрового дефіциту допоможуть вирішити такі організаційні заходи, як тандеми «лінгвіст–предметник», що посилять міждисциплінарний складник освітнього процесу загалом.

Процес інтеграції іноземної мови і предметного змісту профільних дисциплін у немовних ВНЗ з використанням CLIL методики, безсумнівно, є інновацією в системі сучасної освіти, позаяк дає змогу охопити досить широке коло освітніх завдань.

Успішна реалізація CLIL у системі вищої школи значною мірою залежить від інтегрованого між-дисциплінарного підходу до процесу навчання, за якого баланс між іноземною мовою і професійно орієнтованим змістом сприятимуть формуванню необхідних компетенцій у майбутніх фахівців різних секторів економіки.

Звичайно, науковці ще продовжують проводити дослідження імплементації технології CLIL, але можна впевнено говорити, що рушійною силою цього розвитку є глобалізація. Соціально-економічні драйвери є дуже сильними, а основне завдання вищої освіти – за допомогою впровадження новітніх методик, технологій, інтегрованого навчання підготувати висококваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця, який зможе посісти своє достойне місце на ринку праці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Marsh David. Bilingual Education & Content and Language Integrated Learning. International Association for Cross-cultural Communication, Language Teaching in the Member States of the European Union (Lingua) University of Sorbonne, Paris, 1994.
2. Тарнопольський О.Б. Навчання через зміст, змістовно-мовна інтеграція та іншомовне занурення у викладанні іноземних мов для професійних цілей у немовних вишах. ISSN 1817-8510. *Іноземні мови* № 3/2011, с. 23–27. URL: <http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/1181/1/Навчання%20через%20зміст.pdf>.
3. Бобиль С.В. Застосування «інтегрованих уроків» у процесі навчання РЯІ / С.В. Бобиль, В.Ю. Тютюнник. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. : Філологічна. 2012. Вип. 25. С. 146–148. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nznuoaf_2012_25_51.
4. Руднік Ю.В. Content and language integrated learning (CLIL) methodology: world experience. Міжнародна науково-практична конференція. *Педагогіка та психологія: проблеми науки та практики*, м. Львів, Україна, 9 серпня 2013 року, с. 63–67.
5. Do Coyle, Philip Hood, David Marsh. CLIL Content and Language Integrated Learning, Cambridge University Press; 1 edition, April 30, 2010. 184 p.
6. Marsh D. Content and Language Integrated Learning: The European Dimension – Actions, Trends and Foresight Potential. September, 2002. 204 p. URL: https://www.ecml.at/Portals/1/resources/Articles%20and%20publications%20on%20the%20ECML/CLIL_EMILE.pdf.
7. Мовчан Л.Г. Використання досвіду Швеції у вітчизняній практиці навчання іноземних мов. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2011. Спец. вип. 7, ч. 2. С. 214–220.
8. Marsh D. Content and Language Integrated Learning: The European Dimension – Actions, Trends and Foresight Potential. September, 2002. 204 p. URL: https://www.ecml.at/Portals/1/resources/Articles%20and%20publications%20on%20the%20ECML/CLIL_EMILE.